

Sebbe

Foto: Hanna Rydström

"Sebbe" är ett brutalt och realistiskt drama om en pojke och hans mamma och deras kamp för ett värdigt liv i dagens Sverige. Debuterande långfilmsregissören Babak Najafi berättar rakt med både svärta och poesi om utsatthet i skolan, sociala stigman och om ett havererat föräldraskap. Inte desto mindre lyckas filmen förmedla en gnutta hopp som manifesteras i ett barns okuvliga lojalitet, envishet och överlevnadsvilja.

Rekommenderad från åk 8

EN FILMHANDLEDNING AV
LOUISE LAGERSTRÖM

Handling

I en betongförort någonstans i Sverige, i en av miljonprogrammets nedslitna loftgångslägenheter lever Sebbe tillsammans med sin mamma Eva. Sebbes pappa är sedan länge ute ur bilden. Men saknaden efter honom vilar över relationen mellan mor och son och har gjort den spänd, och både emotionellt och ekonomiskt bräcklig. Den lilla inkomst Eva får ihop som tidningsutdelare på natten går ofta till ett glas öl för mycket på den lokala puben, så midagen består för det mesta av gröt. Någon födelsedags-

present till Sebbes femtonårsdag tycks inte vara att tänka på.

I skolan mobbas och terroriseras Sebbe av Kenny och hans gäng. Något som resulterat i att Sebbes skolresultat dalat och att hans frånvaro allvarligt börjat oroa lärarna. Det här går inte längre, suckar en av dem uppgivet.

Det är bara när han får meka i fred hemma - han har skapat en osannolik glödlampsinstallation och håller som bäst på att aptera en motorsågsmotor på sin cykel - som han får vara sig själv. Ett industriområde, ett stenbrott och en närbelägen sjö är några andra hemliga frizoner dit han flyr på sin cykel.

Den lilla familjens utsatta tillvaro ställs på sin spets när Eva stjälar en dunjacka som hon hittat i tvättstugan och ger den till Sebbe i födelsedagspresent. Den visar sig tillhöra Kenny, Sebbes värsta plågoande i skolan, men som också är son till grannfrun, en väninna till Eva. Under förnedrande omständigheter, inför flera av klasskamraterna och lärarinnan, blir Sebbe fråntagen jackan och stämplad som tjuv.

Förkrossad och skamsen vägrar han att gå hem och liftar ett stycke med en långträdare innan han ångrar sig och vänder tillbaks. Hemma väntar mamman oroligt med en kall födelsedagsmiddag. Oxfile som hon snabbt i mataffären.

Händelsen med jackan gör situationen i skolan olidlig och Kennys övertag starkare och han kräver Sebbe på

pengar. Eva mår allt sämre och i ett raseriutbrott av skuld-känslor och vanmakt slänger hon ut Sebbes saker ur lägenheten innan hon bokstavligen kör sin son på porten.

Både utestängd och förföljd börjar Sebbe smida planer på att både ta sin hämnd och samtidigt göra slut på allt elände. Han har studerat hus som sprängs på Internet och han vet hur han kan komma över sprängämnen som de använder vid stenbrottet där han brukar driva runt.

Med ryggsäcken fylld av dynamit beger han sig till skolan. Inne på en toalett sätter han ihop något som liknar en bomb medan han ringer till Eva för att be henne om förlåtelse och förklara vad han tänker göra. Plötsligt står han i ett hörn av klassrummet med sin 'bomb' i famnen inför sina chockade klasskamrater, medan hans lärarinna försöker förmå honom att lägga undan den. Innan något dramatiskt hinner hända rusar dock Sebbe ut ur klassrummet och flyr springande från skolan.

Hemma tar Eva emot honom och ger honom en kram. Men hon har beslutat att göra något drastiskt. Över en bit mat på en sylvta i närheten förklarar hon att hon tänker lämna bort honom till någon som kan ta hand om honom bättre än hon. De gråter bägge två och han undrar varför. När de skiljs åt säger han att han bara ska göra en sak först. I filmens sista sekvens ser vi honom i framsätet på en långtradare. På väg någonstans. Vi vet inte vart.

En god mor

I filmens centrum står den komplicerade, bräckliga men ändå kärleksfulla relationen mellan en pojke och hans mor. Ett förhållande av motstridiga känslor som ställer svåra frågor om modersrollen på sin spets.

När vi kommer in i Sebbes och Evas liv har spänningarna nått sin kulmen och något måste förändras. Filmen inleds (och avslutas) med de två sittandes vid ett restaurangbord där Eva just har berättat att hon tänker lämna bort Sebbe till andra vuxna som bättre kan ta hand om honom. De gråter bägge två men hon säger att det är för hans eget bästa. Han får det bättre utan henne. Filmen beskriver sedan händelserna som ledde till detta drastiska beslut.

Eva och Sebbe har levt ensamma under nästan hela Sebbes uppväxt och vi förstår att det har varit tungt. Eva har effektivt försökt att förtränga pappan både för sig själv och för Sebbe. Är han verkligen död, eller har det varit en lögn som gjort tillvaron lättare att acceptera? En undangömd medaljong med hans bild, som framkallar smärtsamma minnen hos Eva, väcker snarare en nyfikenhet hos Sebbe. Han försöker återskapa en gestalt som gör sig påmind i starka minnesbilder, bilder som ofta besöker honom i hans drömmar.

Evas besvikelse över livet och den ansvarstygda rollen som ensam mor har gjort henne bitter. Den ilska och vanmakt hon inte sköljer bort med alkohol, vänder hon ofta mot sonen. Nästan demonstrativt skjuter hon honom ifrån sig genom att ömsom behandla honom nedlåtande, ömsom helt negligera honom. Händelserna kring hans födelsedag blir ett tydligt exempel. Lite nonchalant i förbifarten slänger hon ur sig ett "grattis förresten", tvingar honom lämna tillbaka ett paket han får av grannfrun, och ger honom sedan en stulen jacka i födelsedagspresent.

Å andra sidan gör hon det vi förväntar oss av en ensam-

försörjande mor. Sliter på nätterna för att få det att gå ihop, tjarar lite om att el kostar pengar när Sebbe sätter upp hundratals glödlampor i sitt rum, och försöker trots allt ordna en födelsedagsmiddag, om än med stulen mat. Men hon skiljer sig från vad de flesta av oss kulle betrakta som en god mor genom att låta sina bekymmer helt gå ut över sitt barn och hon tar inte ansvar över situationen med jackan, utan låter Sebbe stå med skulden.

Mellan mor och son har det utvecklats en tuff jargong där Sebbe tilltalar Eva på ett sätt som hon finner respektlöst, samtidigt som hon inte drar sig för att låta nedlåtande och direkt kränkande. Det definitiva steget över gränsen är när hon menar att han förstört hennes liv och direkt uttalar att hon inte vill ha honom, att han ska ut ur huset. Hårdare än så kan nog inte någon vara mot sitt barn.

Bilden av Eva är ingen smickrande bild av en mor. En svag mor som inte odelat älskar sitt barn och offerar sig själv för dess bästa. Bilden och myten om den goda modern är förvisso historiens, litteraturens och konstens mest slitstarka och omhuldade. Att ifrågasätta och utmana den är sålunda att ifrågasätta ett självklart fundament med flera grundpelare. Och regissören Babak Najafi sätter modersrollen i en komplex, politisk och social kontext där moderns utsatta situation är kärnan.

- Olika tider har haft sina ideal av vad moderskap och moderlighet innebär. Förr var rollerna kanske tydligare definierade och ifrågasattes inte på samma sätt. Med tanke på att kvinnor idag har många kvinnobilder att influeras eller kanske pressas av, hur ser vår tids ideal ut? Vad är en god mor? Vad förväntar vi oss av en modern mor av idag? Vilka tabun väcker mödrar som inte bara misslyckas, utan visar genuin brist på moderskärlek? Vad väcker det för känslor hos er? Kan vi finna någon förståelse för hennes agerande?

- Sebbe å sin sida har utvecklat en strategi för att bemöta hennes förskjutande. Istället för att ta avstånd försöker han blidka henne. Han förblir också omutligt lojal och tar hellre på sig skulden själv än låter henne förnedras. Han går till och med så långt att han axlar skulden för alla hennes problem. När han är på väg att sätta ihop sin 'bomb' ber han henne om förlåtelse för 'allt'. Trots deras låsta känslor finns det stunder då de möts, omfamnar och skrattar med varandra. Fundera över hur relationen mellan Sebbe och hans mamma har utvecklats. Vad har lett till att de skuldbelägger sig själva och varandra? Vilka situationer ter sig som ljuspunkter av samhörighet och ömhet dem emellan i filmen?

- Den utsatta situation som Sebbe och Eva befinner sig i sätter ju också ett politiskt fokus på vad samhället gör eller inte gör för en familjekonstellation som deras. Tycker ni att denna dimension framkommer i filmen? Hur skulle det kunna ha varit? Tror ni att det är en realistisk bild av Sverige av idag? Har vi ett samhälle som värnar om de svaga? Om ni ser på Eva utifrån detta perspektiv, ser ni annorlunda på hennes val?

- Att lämna ifrån sig sitt barn är kanske det mest traumatiska en förälder kan vara med om. Ändå sker det hela

tiden. Bortadopterade barn eller desperata föräldrar som skickar bort sina "ensamkommande flyktingbarn". Fundera över Evas val i slutet av filmen. Tycker ni att hon gör rätt?

Mobbarnas hämnd

Om Sebbe har svårt att finna trygghet hemma är skolan ett ännu värre alternativ. Där förföljs och mobbas han av den bufflige Kenny och hans gäng. De har utsett Sebbe och klasskompisen Leo till sina hackkycklingar och roas av att tota ihop dem som ett 'bögpar'. De förföljer, trakasserar och begår rena övergrepp så gott som dagligen. Och Sebbe som dessutom bor granne med Kenny tvingas hålla god min då hans mamma är en vän till Kennys mamma.

Den psykiska terrorn sker givetvis i ödsliga korridorer eller i skolans omklädningsrum och duschar. Efter händelsen med jackan får Kenny dessutom en hållhake på Sebbe. Inte bara har hela klassen förstått att Sebbe är en 'tjuv', vilket någon klottrat på hans skåp, Kenny börjar utöva ekonomisk utpressning trots att han har fått tillbaka sin jacka.

Mobbningen bidrar givetvis till Sebbes motvilja att gå till skolan. Läraren verkar uppgiven och hotar med att tala med hans föräldrar om hans frånvaro inte minskar. Sebbe bemöter sammanbitet hotet med att mamman inte är hemma och pappan är död.

Sebbe har som de flesta mobbade unga utvecklat en överlevnadsstrategi för att över huvudtaget orka återkomma till skolan. Även om han till en början inte ger igen visar han sig inte besegrad. Någonstans har han ett självförtroende, en stolthet och en obotligt optimistisk syn på livet som gör att vi i alla fall hoppas att han kommer klara sig trots svårigheterna. Han kommer också att ge Kenny svar på tal och anklagar honom för att vara en feg mes och mobbare och han ger fysiskt igen på en av sina antagonister.

- Mobbing och systematisk utfrysning är som alla vet utbredd i skolans värld och ett problem som orsakar stor skada och lidande, kanske ärr för livet för många elever. Stämmer filmens bild av mobbing med vad ni själv upplevt. Var befinner sig de vuxna? Vilken är lärarnas roll i

problemet? Hur arbetar ni med frågorna i er skola? Vilka tankar har ni kring varför mobbing förekommer? Fundera ut konkreta förslag på hur man skulle kunna stävja mobbing. Hur skapar man en grogrund som motverkar att en mobbningskultur får fäste?

Vi skönjer förstås Sebbes frustration och när han fastnar för bilder av byggnader som sprängs på nätet och börjar smida planer på att ta med en egenhändigt ihopknåpad bomb till skolan befarar vi att hämndens timme är inne. Nu uteblir den befarade skolmassakern tack och lov. Men Sebbes desperation för onekligen tankarna till andra unga pojkar (både i verkligheten och på film) som varit mobbade, förbisedda och missförstådda och som sedan tagit till det enda vapen de funnit stått till buds för att göra sina röster hörda.

- Fundera över hur Sebbe bemöter och hanterar sina mobbare. Hur det hela utvecklas till ett spel där mobbaren ibland visar sig vänlig för att i nästa hugga till. Mobbingen sker oftast på platser där inga vuxna har insyn. Hur arbetar filmen med dessa miljöer för att förstärka Sebbes sårbarhet och instängdhet?

- Att bara få spränga hela skiten i luften! Vad får en ung person att gå över gränsen och ta till extremt våldsamma metoder? Kan Sebbes fall likna kvällstidningarnas braskande rubriker om unga män som löper amok i sina skolor?

Socialliberalism och symbolism

"Sebbe" är en film vars tema och budskap är intimt förknippade med dess form. Klassperspektivet betonas genom berättelsens placering i en anonym betongförort med ändlösa loftgångskorridorer, gångtunnlar och torftiga gårdspaner.

Ofta befinner sig Sebbe eller hans mamma ensam i dessa miljöer och den genomgående grå tonen och det faktum att många scener utspelar sig i dunkel, kvälls eller natttid, förstärker känslan av otrygghet och alienation.

Som ett ytterligare bevis för Sebbes begränsade livsutrymme ses han inte sällan 'inkländ' i bild. Som när lära-

ren ställer ultimatum (Sebbe placerad mellan två takhöga hyllor) eller när han konfronteras med Kenny i en trång hiss.

Familiens lilla lägenhet med säng, matplats och hobbyrum på samma ställe bidrar också till en klaustrofobisk känsla. Skolan framstår som en labyrint av oändliga trapphus, öde korridorer och torftiga klassrum.

Som en motvikt till det begränsade finns de områden dit Sebbe beger sig för att bokstavligen kunna andas. Industriområden, ett skrotupplag, rangerbangårdar och havet är sådana platser som för de flesta av oss ter sig otillgängliga, obehagliga och farliga men som för Sebbe framstår som rena oaser och ibland guldgruvor.

Trots sin i grunden realistiska och avskalade ton har "Sebbe" en poetisk och symbolisk dimension som elegant införlivas i filmen. En plastpåse som blåser runt på en öde parkering, speglingar och reflektioner av personerna i byggnadernas glasrutor. Scener med bara musik som får tala för sig själva kontrasterar med 'diskbänksrealistiska' samtal.

Ljusarbetet är kontrastrikt både i interiörer där personerna ofta blir till svarta siluetter i motljus eller exteriörer som leker med solstrålar eller det mjölkvita ljuset en mulen kall dag. En svart hund som dyker upp både i Evas och Sebbes närhet kan onekligen tolkas på många sätt. Ett hot, döden, fattigdom, något vilt etc. Åskådaren får själv fundera.

Kameran växlar mellan att svepa över miljöerna och att förhålla sig ofta nära och inväntande till det den vill iaktta. Den intar sällan så kallad point of view, utan "vi" är för det mesta betraktaren.

Ljudbilden är också en vital del av filmens berättande. Stringent klassisk gitarrmusik med en metallisk strävhet av brittiske gitarristen James Blackshaw och svenske artisten Tiger Lou eller febrigt elektroniska slingor av polska Dark Frequencer och någon gång ett preludium av Cho-

pin. Sebbe själv har också ett eget tema. Ibland är musiken nästan omärkbar som en underliggande oroande ton. Som när Sebbe avslöjats med den stulna jackan eller när han är på väg med sin bomb in i skolan.

- Man använder musiken dels som förstärkare och dels som en motpol. Det hårda ställs bredvid det hårda men också det vackra mot det fula. Fundera vidare över hur och när man använder dessa olika verktyg. Vilka känslor upplever ni att det ger?

Musik (eller ljud vilket inte är så vanligt) som finns i filmens 'negativa rum', det vill säga, musik som inte upplevs i filmens verklighet kallas icke diegetisk. Filmens 'diegetiska' ljud är däremot exempelvis öronbedövande maskinbuller, motorljud eller ljudet av gummisulor som gnisslar mot ett gymnastiksalsgolvet. I "Sebbe" har man förstärkt och betonat sådana ljud och lagt dom långt fram i mixen.

- Ibland ligger ljud och musik i lager över varandra. I scenen där Sebbe beger sig upp till klassrummet med bomben i ryggpåsen förekommer ett starkt alarmerande ljud som står i kontrast till det vakuum som uppstår när han står i klassrummet och man skulle kunna höra en knappnål falla. Fundera över hur filmen arbetar med ljudbilden. Vilka vidare dimensioner för upplevelsen skapar de? Hur medveten är man om ljudet som åskådare?

Klassperspektiv - "det sociala arvet"

"Sebbe" är ett udda inslag i dagens svenska biorepertoar. Ett socialrealistiskt drama med ett tydligt anlagt klassperspektiv och en politisk medvetenhet och udd. En typ av film vi inte sett mycket av sedan 60- och 70-talen (i Sverige) och som vi snarast förknippar med en brittisk, fransk eller belgisk filmtradition företrädd av regissörer som Ken Loach, bröderna Dardenne eller Robert Guédiguian. Fil-

mer om arbetarklass, inte sällan utan arbete. Förlagd i realistiska miljöer där människor strävar efter att försöka hitta en värdighet i ett klassdefinierat samhälle.

Dessa europeiska meningsfränder till Babak Najafi har ofta gjort filmer om unga människor i utkanten av den europeiska gemenskapen. Loachs "Raining Stones" eller "Sweet Sixteen", Dardennes "Rosetta", "Barnet" och "Sonen", eller Guédiguian's "Där hjärtat bor" och "Den lugna staden" är prisbelönade och uppmärksammade exempel, varav samtliga har visats på svenska biografier.

Den svenske regissör som man kommer att tänka på i detta sammanhang är Stefan Jarl, framförallt hans dokumentära modstrilogi, och hans tydligt fokuserade patos för tillväxksamhällets unga offer. "Sebbe" sällar sig tydligt till denna tradition av berättelser om den lilla människans villkor i ett samhälle med ökande klyftor. Att Najafi liksom Jarl från början är dokumentärfilmare stärker det estetiska släktskapet dem emellan.

Najafi presenterar en karg och kärv bild av människor långt ifrån reklamens ideal om den lyckade medborgaren. Här bekymrar man sig inte om vilken färg man ska ha på köksluckorna nästa år, utan om man överhuvudtaget ska ha råd med hyran. Om det blir något, förutom gröt, till middagen eller en jacka till vintern. Det tycks inte ens finnas några drömmar kvar utan bara en vilja att fly eller gömma sig från allt.

Filmens ensamstående mor arbetar på nätterna med att dela ut tidningar och hennes situation är inte bara oglamorös, utan också farlig och utsatt. Något som bekräftas av den antydda men ändå förmodade våldtäkten. Vi antar att hon är lågutbildad och att hon tidigt stod ensam med sitt barn. En son som trots en uppenbar begåvning verkar förutbestämd att misslyckas i skolan och vars öde är att stanna på den sociala stegens lägsta pinnhåll.

"Sebbe" berättar alltså om något större genom några få människors liv och känslor. En bild av ett fattigt Sverige som vi kanske föredrar att inte se. I vårt land anses alla, om inte ha direkt samma förutsättningar, så åtminstone lika goda möjligheter att utbilda sig och få ett bra liv. "Sebbe" handlar om flera sorters utanförskap som i grun-

den beror på fattigdom och utsatthet.

• Vad tro ni att regissören vill säga om dagens Sverige med sin film? Hur funderar ni kring Sebbes framtid. Har han sitt sociala stigma att bära för alltid, eller finns det något som tyder på att han kommer att kunna förändra sitt liv? Vad berättar Sebbes födelsedag, med grannens paket, den stulna jackan och snabbad oxfile, om för ett slags samhälle. Är det en symbol för ett klassamhälle som system eller är det ett resultat av personernas individuella misslyckanden?

Produktionsuppgifter

Sverige 2010

Producent: Rebecka Lafrenz & Mimmi Spång

Manus & regi: Babak Najafi

Foto: Simon Pramsten

Klippning: Andreas Nilsson

Scenograf: Gilles Balabaud

Ljuddesign: Per Nyström

I rollerna

Sebbe - Sebastian Hiort af Orrnäs

Eva - Eva Melander

Kenny - Kenny Wählbrink

Kennys mamma - Åsa Bodin Karlsson

Leo - Leo Salomon Ringart

Lärarinnan - Margret Andersson

Tekniska uppgifter

Speltid: 83 min

Format: Scope (2,35:1)

Ljudsystem: Dolby Digital

Censur: från 11 år

Svensk premiär: 12 mars 2010

Distribution

Svensk Filmindustri, 169 86 Stockholm tel 08-680 35 00, fax 08-680 037 83 epost: sffilm@sf.se

Redaktion: Andreas Hoffsten, Film i hela landet, Svenska Filminstitutet, september 2010